

**TEMIR YO'L TRANSPORTIDA YO'LOVCHI TASHISHGA
TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR.**

Ismoilov Jamshid Bekjon o'g'li ¹

¹ Toshkent Davlat Transport Universiteti magistranti

E-mail: ijamshid007@gmail.com

Farxodov Ravshanbek Komiljon o'g'li ¹

¹ Toshkent Davlat Transport Universiteti magistranti

E-mail: 4ravshanbek@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 05.05.2025

Revised: 06.05.2025

Accepted: 07.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

Temir yo'l transporti,
yo'lovchi tashish,
infratuzilma, xizmat
sifatini oshirish,
innovatsion
texnologiyalar, "Yangi
O'zbekiston" vagonlari,
intermodal tashish,
temir yo'l islohotlari,
O'zbekiston temir
yo'llari.

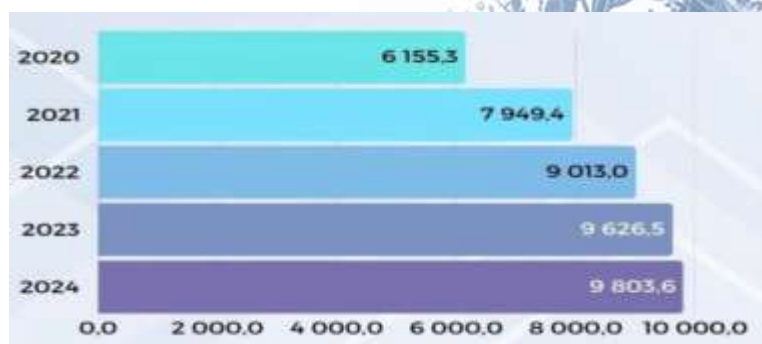
Ushbu maqolada O'zbekiston temir yo'l transportida yo'lovchi tashishga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar kompleks tahlil qilinadi. Infratuzilma yetishmovchiliklari (eski vagonlar, elektrlashtirishning past darajasi, signalizatsiya tizimlarining eskirganligi), xizmat sifatidagi kamchiliklar (chiqta sotish tizimidagi nuqsonlar, qo'shimcha xizmatlarning yetishmasligi), shuningdek ob-havo sharoitlari va texnik nosozliklar kabi omillar o'rganilgan. Maqolada ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy vagonlar ishlab chiqarish, intermodal tashish tizimini joriy etish, "Yangi O'zbekiston" loyihasi kabi amaliy choralar taklif etilgan. Shuningdek, Prezidentning PQ-329-sonli qarori asosida amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning natijalari tahlil qilingan.

KIRISH. Buguni kunda mamlakatimizda Temir yo'l transporti davlat transport sohasidagi eng muhim transport tizimlaridan biri bo'lib, hududlarimizni o'zaro bog'laydigan, aholini va yuk vositalarini tashishga mo'ljallangan transport turlaridan biri hisoblanadi. Temir yo'l transporti mamlakatimizdagi transport xizmatlarini ichida asosiy

transport xizmatining ajralmas qismi sifatida faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Xususan, Temir yo'l transporti O'zbekistonda yo'lovchi tashishda eng muhim transport tarmog'laridan biri bo'lib, hozirgi kunda Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish bilan bog'liq bir qator hal qilinishi lozim bo'lgan masalalar mavjud, mazkur masalalarni bartaraf etishda Temir yo'l transporti sohasida zamonaviy imkoniyatlarni amaliyotga tatbiq etish yangi innovatsion yondoshuvlardan biri sanaladi.

Joriy yilda O'zbekistonda aholi soni 37,543 mln kishi tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkich 2030-yilga kelib 41 mlndan oshishi kutilmoqda. E'tiborli jihati shundaki hozirda jami aholining 50,97% shaharda (19,139 mln) qolgan 49,03% (18,403 mln) qishloqlarda istiqomad qilmoqda. Statistika agentligining ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilning yanvar-dekabr oylarida temir yo'l transportida 9 803,6 ming yo'lovchi jo'natilgan bo'lib, bu esa 2023 yilning mos davriga nisbatan 177,1 ming nafar yo'lovchiga ko'pdir.

Temir yo'l transportida tashilgan yo'lovchilar soni

Yo'lovchilar soni (ming)

Bundan ko'rinadiki, Temir yo'l transportida yildan-yilga yo'lovchi tashish talab ortib bormoqda. O'z navbatida yo'lovchilarni manzillariga xavfsiz va o'z vaqtida yetkazish uchun bir qancha tashqi omillar ta'sir qilmasdan qolmaydi.

Masalan temir yo'l transporti infratuzilmasining rivojlanmaganligi, temir yo'l tarmoqlari va yo'llari, stantsiyalar va vokzallarni, depolar va texnik xizmat ko'rsatish markazlarini, signalizatsiya va kommunikatsiya tizimlarini, shuningdek elektr ta'minoti tizimlaridir. Bu komponentlar yo'lovchi tashish jarayonining asosini tashkil etadi va ularning holati hamda rivojlanganlik darajasi butun tizimning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Poyedlar harakati jadvali va ba'zi chekka hudularga qatnovlar soni kamligi. Misol uchun Afrosiyob poyezdlarini ayrim yo'nalishlarda qatnashi yo'lovchi tashishga bo'lgan talabni qandirmaydi. Intermodal tashishlarni rivojlantirish doirasida "Poyezd + avtobus" yoki "Poyezd + samolyot" kabi kompleks xizmatlar, shahar ichida transport xizmatlari bilan integratsiyalash, yagona chipta tizimini joriy etish kabi loyihalar amalga oshirilishi lozim.

Chipta narxlari va ijtimoiy toifalar uchun chegirmalar belgilangan. Talabalar, pensionerlar, urush qatnashchilari va ayrim ijtimoiy toifalar uchun chegirmalar mavjud. Mijozlarga moslashtirilgan xizmatlarni taklif etish, oilaviy sayohatlar uchun maxsus paketlar, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun maxsus xizmatlar, katta yoshdagi yo'lovchilar uchun qulayliklar, korporativ mijozlar uchun maxsus dasturlar kabi xizmatlar joriy etilishi kerak.

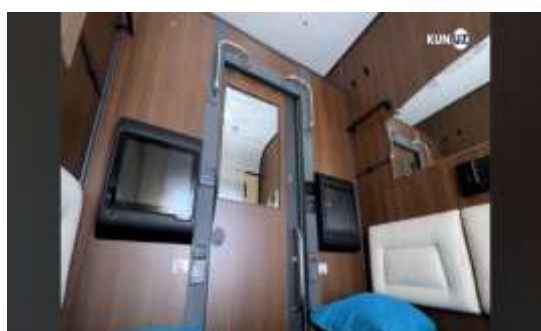
Xizmat ko'rsatish tizimi chipta sotish va bronlash xizmatlari, yo'lovchilarga axborot berish tizimlari, bagaj va yuk tashish xizmatlari, shuningdek ovqatlanish, tibbiy yordam kabi qo'shimcha xizmatlarni o'z ichiga oladi. Poyezd ichidagi xizmatlarni kengaytirishda turli toifadagi vagonlarni joriy etish (ekonom, biznes, lyuks), ovqatlanish xizmatlarini takomillashtirish (vagon-restoranlar, ekspress-yetkazib berish), ko'ngilochar xizmatlarni kengaytirish (audio-video tizimlar, internet), ishbilarmonlar uchun maxsus xizmatlar (mini-ofislar, konferensiya-xonalar) kabi loyihalar amalga oshirilishi mumkin. Bu tizimlarning sifati va samaradorligi yo'lovchilar mamnuniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Temir yo'l transporti boshqa transport vositalariga nisbatan xavfsiz hisoblanadi. Bu esa aholining ushbu transport turiga bo'lgan ishonchini oshiradi. Shunga qaramay, ba'zan texnik nosozliklar yoki ob-havo sharoitlari poyezdlar harakatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kuchli yog'ingarchilik tufayli temir yo'l izi ko'chishlari, tog'li hududlarda zilzila oqibatida yo'lni tosh, tuproq bosib qolishi natijasida poyezdlar harakatida kechikishlar kuzatilishi mumkin.

Bu borada Prezidentimizning 2023 yil 11 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida temir yo'l transporti sohasini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-329 sonli qarori mazkur tarmoqqa katta turki berdi. Jumladan, Toshkent yo'lovchi vagonlarini qurish va ta'mirlash zavodi "Yangi O'zbekiston" nomli yangi kupe va platskart vagonlarni ishlab chiqardi. Mazkur poyezd Toshkent — Buxoro — Toshkent yo'nalishiga chiqarilishi kutilmoqda. Qayd etilishicha, uzunligi 26 metrlik kupe va platskart vagonlar yotoq javonlari, har bir kupega alohida havo haroratini boshqarish pulti, mo'tadil haroratni nazorat qiluvchi qurilmalar, elektr suv qaynatgich, mobil telefonlarni quvvatlash moslamalari, ekologik toza hojatxonalar, videokuzatuv moslamalari va boshqa qulayliklar bilan jihozlangan. 12 ta vagondan iborat dizel poyezd tarkibida 2 ta VIP, 4 ta biznes, 4 ta ekonom klassdagi vagonlar, 1 ta restoran vagon hamda tarkibni quvvatlash uchun 1 ta dizel vagonidan tashkil topgan, 2024-yilda 35 ta yo'lovchi vagonini ishlab chiqarilgan, 2025-yilda esa 70 ta zamonaviy yo'lovchi vagonini qurish ko'zda tutilgan. Bundan tashqari 25.04.25-yilda "Yangi O'zbekiston" vagonlaridan 10 ta yangi vagonlar foydalanishga topshirildi, 4 ta platskart, 4 ta kupe va 2 ta VIP kupeda iborat. Vagonlar barcha zamonaviy qulayliklarga ega bo'lib, isitish va sovitish tizimi, hamda xavfsizlik texnologiyalari bilan jihozlangan. Ushbu vagonlar Toshkent – Xiva yo'nalishida qatnovchi poyezdlarga biriktiriladi. Ushbu vagonlar

orqali yiliga 144,5 ming yo'lovchi tashish ko'zda tutilgan.

“Yangi O‘zbekiston” vagonlarini ko‘rinishi

Mahalliy Poyezdlar Bo'yicha So'rovnoma

Hurmatli yo'lovchi! Sizdan mahalliy poyezdlar xizmatlari bo'yicha qisqa so'rovnomanini to'ldirishingizni so'raymiz. Fikringiz xizmatlar sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

1. Poyezddan qanchalik tez-tez foydalanasiz?

Har kuni

Haftasiga bir necha marta

Oylik

Juda kamdan-kam

2. Poyezdlar qanday vaqtda siz uchun qulayroq?

Ertalab

Tushda

Kechqurun

Har qanday vaqtda

3. Mahalliy poyezdlar qanchalik toza va qulay deb hisoblaysiz?

Juda yaxshi

Yaxshi

O'rtacha

Yomon

4. Poyezdlar jadvali sizni qoniqtiradimi?

Ha

Qisman

Yo'q

5. Eng ko'p duch keladigan muammo:

Vaqtida kelmasligi

Tozalik darajasi pastligi

Ortiqcha gavjumlik

Xavfsizlik muammolari

Vaqtida yetib bormasligi

Xizmat sifatining pastligi: Muammolar va yechimlar

Holat tahlili:

So'rovlar natijalariga ko'ra, yo'lovchilarning 45% temir yo'l xizmatlarining quyidagi jihatlaridan norozi ekanligi aniqlandi. Bu yuqori foiz xizmat sifatidagi jiddiy kamchiliklarni ko'rsatadi.

Asosiy muammolar:

1. Vagonlarda toza-tartibsizlik: - Sanitariya standartlariga rioya qilinmasligi, hojatxonalarning toza tutilmasi, yo'lovchilar orasida ekologik ongning pastligi, tozalash xodimlarining etarli bo'lmaganligi

2. Chipta sotish tizimidagi noqulayliklar: - onlayn tizimlarning ishonchsizligi, kassa xodimlarining malakasizligi, elektron chiptalarni qabul qilishdagi qiyinchiliklar, band paytlarda tizimning ishdan chiqishi

3. Ma'lumot berish tizimining etarli emasligi: - stansiyalarda axborot displeylarining kamligi, poyezd kechikishlari haqida o'z vaqtida ma'lumot berilmasligi, mobil ilovalarning funktsionalligining cheklanganligi, ko'p tilli axborot tizimining yo'qligi

Taklif etilayotgan yechimlar:

1. Tozalikni ta'minlash bo'yicha: - har bir poyezdga professional tozalash brigadalarini tayinlash, har bir yo'nalish uchun sanitariya standartlarini ishlab chiqish, yo'lovchilar uchun ekologik tarbiya dasturlarini joriy etish, avtomatlashtirilgan tozalash uskunalaridan foydalanish.

2. Chipta sotish tizimini yaxshilash: - zamonaviy onlayn bron tizimini joriy etish, mobil ilovalarni takomillashtirish, kassa xodimlarini qayta tayyorlash, blockchain texnologiyasidan foydalanish.

3. Axborot tizimini takomillashtirish: - aqlli axborot displeylarini o'rnatish, poyezd holatini real vaqt rejimida kuzatish tizimi, avtomatlashtirilgan ovozli ogohlantirish tizimi, mobil qo'llanma ilovasi ishlab chiqish

Xalqaro tajriba:

Yaponiyada temir yo'l vagonlarining tozaligi dunyoda eng yuqori standartlarga ega. Har 15 daqiqada vagonlar tekshiriladi va zarur bo'lganda tozalanadi. Shveysariyada esa poyezdlar har safar yo'nalishni tugatgandan so'ng to'liq dezinfeksiya qilinadi.

Kutilayotgan natijalar:

Ushbu choralar amalga oshirilganda: - yo'lovchilarning mamnunlik darajasi 75% gacha oshishi kutilmoqda, chipta sotishdagi shikoyatlar 3 baravar kamayadi, axborot etishmovchiligi tufayli yuzaga keladigan muammolar 90% ga qisqaradi.

Xulosa qilib aytganda O'zbekiston temir yo'l transportida yo'lovchi tashishga ta'sir ko'rsatuvchi omillar turlicha bo'lib, ularning har biri tizimni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, xizmat sifatini oshirish, qulay va xavfsiz harakatni ta'minlash orqali yo'lovchilar ehtiyojini to'liq qondirish mumkin. Kelajakda bu soha yanada raqobatbardosh va jahon standartlariga mos holga keltirilish maqsadida islohatlar olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xudoyberganov S.K, (2021) O'zbekistonda temir yo'l transporti infratuzilmasini modernizatsiya qilish masalalari. Transport muammolari.
2. Toshpulatov A.A, (2019). Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari.
3. Ismoilov, A.P. va Xoliqov, F.M., 2022. Temir yo'l transportida innovatsion texnologiyalarni joriy etish samaradorligi.
4. A. T Shodmonov,. (2021). Temir yo'l transportida yo'lovchi oqimlarini boshqarish va marshrutlarni optimallashtirishning ahamiyati.
5. O'zbekiston temir yo'llari statistik byulleteni, 2024.
6. Transport sohasidagi islohotlar dasturi, 2023-2030.
7. Xalqaro temir yo'l transporti tashkiloti hisobotlari.
8. [Stat.uz](https://stat.uz).
9. [Railway.uz](https://railway.uz).